

terrence malick

gorazd trušnovc

Sean Penn

"I have a great idea. We're gonna give cameras to people who are just coming out of insane asylums, and let them film. You think that's nuts, but it's not. I'm deadly serious about this". Terrence Malick, v pogovoru s snemalcem Paulom Ryanom.

Terrence Malick je ena najbolj enigmatičnih, misterioznih in v vseh pogledih zadržanih figur filma zadnje četrtine tega stoletja. Malick je s svojo celovito pojavnostjo postal nekaj takega kot sveti Graal ameriškega filma, eden zadnjih velikih umetnikov tega stoletja.

Rodil se je 30. novembra 1943 v mestu Waco, Teksas. Njegov oče je geolog libanonskega porekla (Malick pomeni v arabščini "kralj"), mati je Irka iz kmečke družine. Odraščal je v družini skrivnosti, zaznamovani s tragedijami; mlajši brat je skoraj zgorel v avtu, najmlajši, ki je bil kitarski virtuoz, si je zaradi dvomov v lasten umetniški napredek najprej polomil roke, nato pa napravil samomor. Je v stalnih sporih z očetom, ki med drugim obožuje fotografiranje, Terry pa sovraži (pogodba s studijem Twentieth Century Fox izrecno prepoveduje uporabo njegove fotografije za promocijo filma **Tanka rdeča črta**). V šolo hodi v Austin, kjer je nogometna zvezda in odličen učenec. Študira na Harvardu. Sprva se preživlja kot novinar in profesor filozofije na prestižni univerzi MIT, v začetku sedemdesetih pa se začne ukvarjati s scenaristiko in postane del legende. Znanci opisujejo Terryja kot človeka z neverjetnim notranjim čarom in sramežljivostjo. Neprestano bere; zanima ga vse in zapomni si vse. Je krhek in napet, nežen in strog, neodločen in ekscentričen značaj, niti najmanj primeren za režiranje ...

V zgodovino se vpiše že s svojim režijskim prvencem **Badlands**. Zgodba temelji na resničnih dogodkih, morilskem begu dveh brezčutnih najstnikov v petdesetih (Starkweather-Fugate) po ameriškem srednjem zahodu. On oponaša Jamesa Deana, ona išče lutkarja, ki bi vlekel

njene nitke. Oba sta tujca v tuji deželi, povsem brez čustev in (p)osebniosti. Film je osupljiva mešanica kultivirane lirike in absurdnega nasilja, pastorage in psihoze. Banalnost masovne kulture, ki je izbruhnila v petdesetih, je v enkratnem sozvočju z opustelimi planjavami, po katerih se par potika brez pravega smisla ali razumevanja svojega položaja. Film je dobil kulten status in kup naslednikov; nazadnje je Stone s svojima **Rojenima morilcema** (*Natural Born Killers*, 1994) na eksploziven način potencialno to, kar je z minimalnimi sredstvi dve desetletji prej dosegel Malick. Ob premieri na newyorškem festivalu je *Badlands* zasenčil celo Scorsesejev film **Ulice zla** (*Mean Streets*, 1973).

Že prvi film definira temelje Malickove poetike, ki se pojavljajo skozi ves njegov opus. V mnogih pogledih nadaljuje tradicijo velikana evropskega filma, Roberta Bressona. Za oba je značilen humanistični pesimizem, psihološki vpogled v značaje, trezna izčiščenost, kombinirana z magično poetiko. Prvoosebna pripoved in abstrakten vizualni slog, skoncentriran na objektivne detajle, ustvarita občutek brezčasnosti. Poudarjeni zvoki narave namesto pompozne filmske glasbe; suspenz, ustvarjen z eliptično pripovedno strukturo, občutek popolne duhovne izolacije. Minimalistična, brezizrazna igra večinoma neznanih igralcev. Pogosti so notranji monologi, dialogi so redki; kar je zamolčano, je pomembnejše od izrečenega. V isti sekvenci dialogi včasih pripovedujejo eno, slike drugo in naracija tretje. Pomembna sta ritem in sopostavitve podob. Tako Bresson kot Malick razumeta film bolj kot kombinacijo zvokov in slik kot teatra in fotografij. Njuni filmi so lirična zmes čudežne lepote in krute, absurde praznine.

Snemanje **Božanskih dni** je bilo travmatična izkušnja in povsem v nasprotju z lirično vsebino, bolj podobno bojišču. Najprej zaradi sporov s temperamentnim Richardom Gereom, pozneje še s producenti, ki niso bili pripravljeni na Malickov perfekcionizem. Film prikazuje ljubezenski trikotnik v začetku tega stoletja. Bill pobegne iz mesta s svojo ljubico Abby ter mlajšo sestro in skupaj se podajo na iskanje priložnostnega dela. Delo dobijo pri mladem in bogatem, toda umirajočem farmarju, ki se zaljubi v Abby. Ta se zaradi denarja poroči s njim in Billa predstavi kot brata. Po poroki se zdravje farmarju izboljša in Abby je razpeta med obema ... Univerzalna zgodba odseva brezčasno strukturo mita (Geneza, Stara zaveza – Faraon/Sara;) in klasične grške tragedije. Protagonisti so zgolj lutke usode; njihove trenutne odločitve nosijo dolgoročne posledice. Oseben izgon iz raja se ujema z univerzalnim – kar se začne z razmahom industrije, se nadaljuje v oazi miru in ljubezni na žitnih planjavah ter konča s prvo svetovno vojno. A bolj kot zgodba so pomembne podobe osamljenosti, majhnosti, tihega obupa sredi nadrealistične idile brezkončnih polj. Mikrokozmos in makrokozmos sta enako pomembna, nostalgija se meša z demistifikacijo, družbeni portret z epsko alegorijo. Mojstrske **Božanske dneve** so montirali skoraj dve leti (*Badlands* npr. samo eno leto). Malick je bil po filmu ranjen in izčrpan; kljub temu, da gre za enega najpopolnejših filmov vseh časov, se mu zdi, da ni dosegel svojih pričakovanj. **Božanski dnevi** so bili nominirani za štiri oskarje, dobil pa ga je le Nestor Almendros za čudežno hiperrealistično fotografijo.

Kaj je Terrence Malick počel po **Božanskih dnevih**? Mit pravi, da je živel dvajset let v popolni samoti sredi tekaških planjav. Resnica je manj fascinantna. Če verjamemo reviji *Vanity Fair* (Peter Biskind, december 1998), potem je bil Malick ves ta čas dokaj dejaven:

- Še med snemanjem **Božanskih dni** dobi ponudbo za režijo filma po igri Davida Rabeja *In the Boom Boom Room*. Ponudbo je zavrnil.
- Leta 1979 pripravlja projekt, ki temelji na življenju Josepha Merricka, britanskega *freaka* iz 19. stoletja. Ko pokaže zanimanje za zgodbo tudi David Lynch, ga Malick izgubi.

Jim Caviezel

Leto pozneje posname Lynch po svojem scenariju film z naslovom **Človek slon** (*The Elephant Man*, 1980).

- Malick se preseli v Pariz. Prijateljica Michie Gleason režira film **Broken English** (1981), sam pa začne pripravljati scenarij z naslovom *Q*. Prolog filma, ki raziskuje izvor življenja, postaja vedno bolj kompleksen in se razvije v samostojno celoto. Vmes večkrat leti v Los Angeles, kjer najame majhno snemalno ekipo.
- Skoraj leto dni snemajo film po različnih lokacijah po celem svetu, od tropskega morja do Antarktike. Malick hoče posneti podobe, ki jih ni videl še nihče. Scenarij vsebuje gloriozne vizualne opise brez dialogov. S tem spravlja odgovorne pri Paramountu v skrajni obup.
- Leta 1983 poteče pogodba s Paramountom.
- Malick ponovno izgine v Pariz, opusti film *Q*, še bolj zagrenjen in razočaran kot prej. V Parizu se leta 1985 poroči in z ženo Michèle preseli nazaj v Austin, Texas. Z Michèlino hčerko živijo v hiši brez televizije in telefona. Pastorka kmalu pobegne nazaj v Francijo.
- Preživlja se z občasnim pisanjem scenarijev. Dela za Louisa Malla, konča popolno predelavo scenarija Roberta Dillona z naslovom *Countryman*.
- Napiše svojo različico scenarija za film **Great Balls of Fire**.
- Predeluje scenarij *The Moviegoer* po romanu Walkerja Percyja. Scenarij je danes v predprodukciji, snemanje je napovedano za leto 2000.
- Priredi roman *The Desert Rose* pisatelja Larryja McMurtryja.
- Leta 1988 se spoprijatelji s producentoma dvomljivega slovesa, Geislerjem in Roberdeaujem. Sicer producirata precej dram, a v žepu imata le en film (**Streamers**, 1983, režija Robert Altman). Malicku ponudita projekt **The White Hotel**, priredbo romana D.M. Thomasa, freudovsko erotično zgodbo o ženski, ki umre v koncentracijskem taborišču. Projekta se pozneje lotita Dennis Potter in Charles Mee. Malick razmišlja tudi o priredbi Molièrovega *Tartuffa* in epski vojni sagi Jamesa Jonesa, *Tanka rdeča črta*. Producenta sta navdušena nad to idejo; Malick napiše prvo verzijo scenarija leta 1989.
- Spet se preseli v Pariz, obiskuje vdovo Jamesa Jonesa in kraje, kjer sta z možem živela. Končno privoli tudi v režijo filma.
- Kljub temu, da ga gledališče nikoli ni zanimalo, privoli v broadwaysko adaptacijo zgodbe, ki je služila za osnovo Mizogučijevemu **Intendantu Sanshu**. Loti se temeljitih raziskav.
- Leta 1990 razglasi, da je končal dolgo pripravljani scenarij, imenovan *The English-Speaker*. Po znani medicinski študiji iz 19. stoletja, primeru histerične Anne O., ki ga je napisal Dr. Josef Breuer. Producenta odobrita projekt.
- Istega leta konča dramo *Intendant Sansho*. Pošljejo jo Brooku, Steinu in Bergmanu. Vsi jo zavrnejo. Sprejme jo Andrej Wajda, ki pa od Malicka pričakuje dodatne predelave. Projekt zaradi Malickove trme propade. Producenta bankrotirata, eden se znajde celo v ječi.
- Januarja 1995 producenta rotita Malicka, naj končno realizirajo ali projekt *The English-Speaker* ali *Tanko rdeča črta*. Malick pokaže zanimanje za gledališko predelavo *Zgodbe o dveh mestih*.
- Projekt *Tanka rdeča črta* se preseli k Phoenix Pictures oziroma producentu Mikeu Medavoyju. Pri prvem branju scenarija sodelujejo Martin Sheen, Kevin Costner, Will Patton, Peter Berg, Dermot Mulroney in Lukas Haas. Za vloge se potegujeta tudi Pitt in Depp.
- Leta 1996 se loči od žene Michèle, začne se predprodukcija *Tanke rdeče črte*, snemanje filma pa julija 1997.
- *Tanka rdeča črta* je leta 1998 nominirana za sedem oskarjev; v konkurenci **Reševanja vojaka Ryana** ter **Zaljubljenega Shakespeara** ne dobi nobenega.

V naših kinematografih se je skoraj istočasno znašlo nekaj filmov, ki na tak ali drugačen način obravnavajo drugo

svetovno vojno (**Reševanje vojaka Ryana**, **Življenje je lepo**, **Vzorni učenec**, *Tanka rdeča črta*). Gre seveda za enega izmed velikih motivov, ki jih v zadnjem času primanjkuje, toda zadnji film iz te zbirke, *Tanka rdeča črta*, za nekaj razredov presega omenjene. Če se je povojna humanistika spraševala, ali je poezija po Auschwitzu sploh mogoča, pa v svetu celuloida bolj velja neka druga trditev. François Truffaut je namreč rekel, da pravega protivojnega filma ne more biti, ker gledalce slejkoprej zapelje vojaška tehnika ter avanturistično-romantična narava zgodb. Od omenjenih filmov edino *Tanka rdeča črta* združuje ti "nemogoči" tezi – je poetičen protivojni film. Režiser je zbral svojo staro ekipo in posnel genialen film o skupini vojakov v eni izmed prelomnih bitk 2. svetovne vojne, bitki za osvojitve pacifiškega otoka Guadalcanal. Film je nastal po klasični, avtobiografski literarni predlogi Jamesa Jonesa in je nekakšno neformalno nadaljevanje njegovega romana *Od tod do večnosti* (istoimenski film, **From Here to Eternity**, je posnet leta 1953).

Po svoji epizodnosti, številu karakterjev in odsotnosti jasne dramaturške zgodbe spominja na Fullerjev film **Velika rdeča divizija** (*The Big Red One*, 1980); tej "epizodnosti" morda botruje tudi krajšanje – prva verzija filma, najbolj zvesta epskemu Jonesovemu romanu, je trajala 9 ur; pozneje so jo skrajšali na 6 ur in nazadnje na 3 ure ... Malick je projekt pripravljaval deset let, kar se mu tudi pozna. Zvezd v glavnih vlogah ni, saj "gledalci ne verjamejo, da lahko Pitt zares umre – vedeli bi, da je po koncu prizora vstal in pokasiral svoj milijon", zato pa v zelo epizodnih vlogah najdemo kup znanih obrazov: George Clooney, Woody Harrelson, John Cusack, John Travolta ...

Nasičeno žareča tropska divjina v *Tanki rdeči črti* še poudarja norost in nesmisel umiranja – vojna je dejansko posilstvo narave. Medtem ko Spielberg špekulativno obdeluje zgodbo in situacije, Malick meditativno čustva in duha – karakterji se spreminjajo, trpijo in se nazadnje dokopljejo do ključnih razkritij o samih sebi. Bojevanja ne spremljamo z njimi, ampak dobesedno skozi njih. Stalen je konflikt med cinizmom in ideali ter različnimi filozofskimi pristopi k resničnosti.

Guadalcanal je rajski otok med dvema ognjema. Kulturna toplina in življenjska pristnost malezijskih domorodcev sta v srhljivem kontrastu z vojnim razdejanjem okoli njih. Malick ponovno metodično kombinira lepoto s terorjem, strah s pogumom, emocije z akcijo, vojaške ukaze s pesniškimi metaforami, vsakdanjo logistično banalnost z ezoteričnim razmišljanjem o dobroti, vojni in zlu. Film je v vseh pogledih tehnično popoln, vendar ta popolnost kot ponavadi ne služi pripovedovanju neke zgodbe. Bolj gre za slikanje situacij, za obvladovanje prostora in duha.

Japonski vojaki so enako zbegani in prestrašeni kot ameriški – navsezadnje, kot pravi star pregovor, med razumom in norostjo je samo tanka rdeča črta. Kljub temu, da posameznik kot prostak Ryan na Guadalcanalu v resnici ne šteje, vendarle vsak zmeraj bije svojo vojno. V tem je *Tanka rdeča črta* grandiozen dosežek in eden največjih vojnih filmov vseh časov. •

Filmografija:

- 1971 **Škorpion ubija** (*Dirty Harry*) - koscenarist (neimenovan)
- 1972 **Deadhead Miles** - scenarist
- 1972 **Drive, He Said** - koscenarist (neimenovan)
- 1972 **Žepnina** (*Pocket Money*) - igravec
- 1973 **Badlands** - producent, režiser, scenarist, igravec
- 1974 **The Gravy Train/Dion Brothers** - scenarist
- 1978 **Božanski dnevi** (*Days Of Heaven*) - režija, scenarij
- 1998 **Tanka rdeča črta** (*The Thin Red Line*) - režija, scenarij
- 1998 **Endurance** - producent